



CELOŠTÁTNE KOLO

PÍSOMNÁ ČASŤ, kategória C

Číslo súťažiaceho: _____

CELOŠTÁTNE KOLO OLYMPIÁDY ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A LITERATÚRY
ŠKOLSKÝ ROK 2025/2026, 18. ROČNÍK
KATEGÓRIA C

I. ČASŤ PÍSOMNÁ – TEST

Čas na vypracovanie písomnej časti: 60 minút

Ukážka č. 1

Gabriela Múcsková: K materinskému jazyku máme vzťah ako k národnosti

„Materinský jazyk či materinská reč sú – podľa Veľkého sociologického slovníka – pojmy, ktoré svedčia o tom, že jazykové spoločenstvá majú k svojim národným jazykom nielen racionálny vzťah, ale aj hlboký citový vzťah,“ uvádza z definície riaditeľka Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV doc. Mgr. Gabriela Múcsková, PhD.

„Materinský jazyk sa považuje za spoluurčujúci či určujúci znak etnickej príslušnosti.“ Podľa spomínanej definície materinská reč identifikuje príslušnosť k určitej kultúre, čo sa prejavuje spolupatričnosťou s ľuďmi rovnakého jazyka aj v cudzom či zmiešanom jazykovom prostredí.

Materinský jazyk si človek osvojuje ako svoj prvý jazyk od matky, má k nemu najbližší vzťah, najlepšie ho ovláda alebo ho najčastejšie používa. „Pre väčšinu ľudí sa všetky tieto charakteristiky vzťahujú na jeden jazyk. V prípade bilingvistov, ktorí od narodenia vyrastajú v dvojazyčnom prostredí a od detstva si paralelne osvojujú a striedavo používajú aj ovládajú dva jazyky, môžeme očakávať, že jednotlivé vymenované charakteristiky sa budú vzťahovať na rôzne jazyky,“ vysvetľuje G. Múcsková. „Napríklad jazyk, ku ktorému má človek najbližší vzťah, nemusí byť nevyhnutne jeho prvým jazykom, alebo prvý osvojený jazyk nemusí byť ten, v ktorom rozmýšľa alebo ktorý používa najčastejšie,“ objasňuje vedkyňa.

„Bilingvista si vyberá, ktorý jazyk označí za materinský podľa toho, čo sám vníma ako prioritu – rodinnú tradíciu, reč matky, stupeň ovládania jazyka, častotť jeho používania alebo nejaký emocionálny či pragmatický aspekt. Zároveň môže byť pre týchto ľudí ťažké, keď si musia vybrať ako materinský jazyk len jeden zo svojich materinských jazykov. Podobne, ako je pre nich problém určiť len jednu národnosť, keď žijú v spoločnosti dvoch alebo troch národností, alebo v etnicky zmiešaných rodinách,“ opisuje G. Múcsková.

Zaujímavosťou podľa G. Múcskovej je, že niektorí ľudia nespájajú automaticky národnosť a materinský jazyk. „Môže to znamenať aj to, že k jazyku máme osobnejší, intímnejší vzťah ako k národnosti,“ dokresľuje.

Jazykovedkyňa zároveň upozorňuje na ďalší fakt. „Ľudia niekedy považujú za materinský jazyk len spisovný jazyk – napriek tomu, že bežne a najčastejšie (a od narodenia) používajú hovorovú formu národného jazyka alebo dokonca nárečie a spisovný jazyk si začali osvojovať až v škole,“ konštatuje a dodáva, že aj v Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV sa stretávajú veľmi často s otázkami verejnosti a vyjadreniami – že by sme si mali „pestovať“ svoj materinský jazyk a používať ho „správne“ alebo „čisto“, dodržiavať kodifikačné pravidlá a podobne. Podľa nej sa u ľudí prelínajú pojmy materinský a spisovný jazyk. „Dôvodom toho je fakt, že ako sa „materinský jazyk“ vníma v spoločnosti ako hodnota, ku ktorej máme citový vzťah, aj spisovný jazyk má v spoločnosti vyššiu prestíž, čiže sa s ním tiež spája istá hodnota, hoci táto má iný charakter. Ľuďom sa však tieto hodnoty podvedome identifikujú alebo prelínajú,“ ozrejmjuje G. Múcsková.

https://www.sav.sk/?lang=sk&doc=services-news&source_no=20&news_no=9384, skrátené, upravené [citované 20. 3. 2026]

Úloha č. 1

Ktorá možnosť najpresnejšie vystihuje hlavnú myšlienku ukážky č. 1?
<p>A. Materinský jazyk je vždy totožný s národnosťou človeka.</p> <p>B. Spisovný jazyk je jediná správna podoba materinského jazyka.</p> <p>C. Vzťah človeka k materinskému jazyku sa nemusí kryť s národnosťou.</p> <p>D. Bilingvismus zapríčiňuje nevytvorenie skutočného vzťahu k jednému z jazykov.</p>

Úloha č. 2

Ktoré tvrdenie <u>nevyplýva</u> z ukážky č. 1?
<p>A. Bilingvista môže mať problém určiť len jeden materinský jazyk.</p> <p>B. Prvý osvojený jazyk je vždy jazyk, v ktorom človek rozmýšľa.</p> <p>C. Ľudia si niekedy zamieňajú, čo znamená materinský jazyk a spisovný jazyk.</p> <p>D. Materinský jazyk môže byť jedným zo znakov etnickej príslušnosti.</p>

Úloha č. 3

Ktorá možnosť vystihuje význam slova <i>paralelne</i> v slovnom spojení <i>si paralelne osvojujú</i> ?
<p>A. náhodne</p> <p>B. súčasne</p> <p>C. výnimočne</p> <p>D. postupne</p>

Úloha č. 4

Ktoré tvrdenie o spisovnej výslovnosti slov <i>tieto</i> a <i>prestíž</i> je pravdivé?
<p>A. V oboch slovách sa pred ie/í vyslovuje tvrdé t.</p> <p>B. V oboch slovách sa pred ie/í vyslovuje mäkké ť.</p> <p>C. V slove <i>tieto</i> sa vyslovuje mäkké ť pred ie, v slove <i>prestíž</i> sa vyslovuje tvrdé t pred í.</p> <p>D. V slove <i>tieto</i> sa vyslovuje tvrdé t pred ie, v slove <i>prestíž</i> sa vyslovuje mäkké ť pred í.</p>

Úloha č. 5

Ktorá z možností správne charakterizuje nasledujúcu vetu? <i>Napríklad jazyk, ku ktorému má človek najbližší vzťah, nemusí byť nevyhnutne jeho prvým jazykom.</i>
<p>A. jednoduchá veta s viacnásobným prísudkom</p> <p>B. jednoduchá rozvitá veta</p> <p>C. jednoduché súvetie</p> <p>D. zložené súvetie</p>

Úloha č. 6

Napíš neskrátenú verziu zvýrazneného slova: doc. Mgr. Gabriela Múcsková, PhD.

Úloha č. 7

Ktorý slohový postup sa uplatnil v priamej reči v ukážke č. 1?
<p>A. populárno-náučný</p> <p>B. informačný</p> <p>C. odborný</p> <p>D. výkladový</p>

Úloha č. 8

Podľa ktorého vzoru sa skloňujú prídavné mená v prvom odseku ukážky č. 1?

Úloha č. 9

Ktoré tvrdenie je vzhľadom na text ukážky č. 1 správne?

- A. Spisovný jazyk si každý človek osvojuje už od narodenia.
- B. Hovorová forma národného jazyka nemôže byť materinským jazykom.
- C. Ľudia za materinský jazyk mylne pokladajú len spisovnú formu jazyka.
- D. Nárečie predstavuje nesprávnu podoba materinského jazyka.

Úloha č. 10

Ktoré slovo patrí na zakryté miesto v nadpise ukážky č. 1?

- A. osobnejší
- B. lepší
- C. horší
- D. bežnejší

Ukážka č. 2

Jozef Urban: Možno sa ti zdá

Možno sa ti zdá, že nie som tým, čím som
 Že sa iba hrám a verím prázdny snom
 Ale život nebeží tak ako práve chceme
 Celkom iným ľuďom dá, čo uberá nám dvom

Možno sa ti zdá, že nie som práve typ
 Ktorý ozvučí aj nemé ústa rýb
 Ale kdesi vnútri mám aj básne tých, čo žili
 Život plný úspechov a tápaní a chýb

Ó ó čaká nás toľko slov, toľko fráz
 Kým si pár z nás raz nájde priestor
 Svoju tvár a správne miesto

Možno sa ti zdá aj láska únavná
 Možno sa ti zdá, že ráno býva tma
 Tak sa zabaľ do perín a hádaj, s kým si doma
 Kto je trochu váhavý a šťastný, že ťa má

<https://kultura.pravda.sk/film-a-televizia/>

Úloha č. 11

Ktorá možnosť najpresnejšie vystihuje tému piesne z ukážky č. 2?

- A. Opis tmavého a ospalého rána.
- B. Kritika pochybností o vlastnom úspechu.
- C. Úvaha o neistote a hľadaní seba samého.
- D. Zamyslenie nad neúspešným ľúbostným vzťahom.

Úloha č. 12

V ktorej možnosti sa nachádza metafora?

- A. Možno sa ti zdá, že nie som tým, čím som
- B. Život plný úspechov a tápaní a chýb
- C. Ktorý ozvučí aj nemé ústa rýb
- D. Tak sa zabal' do perín

Úloha č. 13

Napiš schému rýmu, ktorý autor použil v prvých dvoch strofách ukážky č. 2.

Úloha č. 14

Pieseň v ukážke č. 2 je napísaná tak, akoby ju interpret spieval

- A. svojim rodičom.
- B. neznámemu publiku.
- C. blízkej osobe.
- D. sebe samému.

Úloha č. 15

Podčiarkni v ukážke č. 2 ten verš, v ktorom sa prvý raz objavuje smerovanie do budúcnosti.

Ukážka č. 3

Charlotte Brontëová: Jane Eyrová

Eliza, John a Georgiana sa práve zhŕkli okolo svojej matky v salóne. Ona odpočívala na pohovke pri ohnisku a jej miláčikovia – zhodou okolností sa nehádali ani neplakali – vyzerali dokonale šťastne. Mňa odohnala so slovami, že ju mrzí, že ma musí držať stranou, no kým jej Bessie nepotvrdí a kým sama neuvidí skutočnú snahu o spoločenskejšie a detskejšie správanie, milšie a veselšie vyjadrovanie – čulejšie, úprimnejšie a bezprostrednejšie než doteraz –, naozaj ma musí obrať o výsady určené len spokojným, šťastným detičkám.

Utiahla som sa do malého ranného salónika hneď vedľa salónu. Stála v ňom knižnica, a tak som si onedlho vybrala knihu a dbala na to, aby v nej nechýbali obrázky. Vyliezla som na parapet v okennom výklenku, usadila sa do tureckého sedu a takmer úplne zatiahla červené vlnené závesy, aby som mala dvojité ochrany. Šarlátové záhyby mi zacláňali výhľad doprava a zľava ma síce chránili sklenené okenné tabule, no nedovolili mi zabudnúť na upršaný novembrový deň. Obracala som stránky knihy, no podchvíľou som vyzrela von a sledovala zimné popoludnie. V diaľke sa vznášala bledá hmla a oblaky, bližšie som videla mokrý trávnik a kriky, ktoré bičovala búrka a popri zúrivom lejaku nimi lomcoval krutý vietor.

„Bu! Slečna Bezútešná!“ zvolal John Reed. Na chvíľu sa odmlčal, lebo miestnosť vyzerala prázdna. „Kde, dočerta, je?!“ pokračoval. „Lizzy! Georgy!“ volal na sestry. „Jane tu nie je. Povedzte matke, že tá mrcha vybehla do dažďa!“

„Dobre, že som zatiahla závesy,“ pomyslela som si. Modlila som sa, aby ma neobjavil. John Reed by sám môj úkryt neodhalil, pretože nebol taký bystrý a nedošlo by mu to.

Eliza však strčila hlavu do dverí. „Určite sedí na parapete, Jack,“ povedala bez váhania. Zaraz som vyliezla, zhrozená z predstavy, že by ma zmienený Jack odtiaľ vytiahol.

„Čo chceš?“ opýtala som sa neisto a nasmelo. „Povedz, čo chcete, pán Reed,“ odvetil. „Chcem, aby si prišla sem,“ povedal a posadil sa do kresla. Gestom naznačil, že mám zastať pred ním. John Reed bol štrnásťročný školák, starší odo mňa o štyri roky. Ja som mala len desať rokov. Na svoj vek bol veľký a mocný, mal špinavú a nezdravú pleť, tlstú tvár s neforemnými črtami, mäsité a hrubé končatiny. Pri stole sa pravidelne napchával, preto mal problémy so žľníkom, nejasný, zahmlený pohľad a ovisnuté líca. Mal byť v škole, no mamička ho nechala na mesiac alebo dva doma „pre krehké zdravie“. Riaditeľ školy pán Miles ju upozornil, že chlapcovi by sa lepšie darilo bez toľkých koláčov a sladkostí, no ona si taký krutý názor ani len nepripustila. Radšej sa priklonila k zhovievavejšej myšlienke, že Johnovo zdravie poznačilo preťaženie a možno aj smútok za domovom.

John matku a sestry nemal v láske a mňa neznášal. Týral ma a trestal, nie dva - či trikrát za týždeň alebo raz či dva razy denne, ale neprestajne. Bála som sa ho každou bunkou v tele, a keď sa priblížil, triasla som sa od hlavy po päty. Niekedy ma ten strach vyvádzať z miery, lebo som sa pred jeho hrozbami a útokmi nemala kam uchýliť. Služobníctvo sa ma nechcelo zastať a uraziť mladého pána a pani Reedová sa hrala na slepú a hluchú. Nikdy nevidela, že ma udrel, a nepočula, že mi vynadal, hoci oboje mnohokrát robieval v jej prítomnosti, častejšie však za jej chrbtom.

Zo zvyku som Johna poslúchla a podišla ku kreslu. Asi tri minúty na mňa vyplazoval jazyk, ako len vládol, dobreže si ho od toľkej snahy neodtrhol. Vedela som, že čoskoro ma udrie, a kým som sa obávala úderu, zamyslene som sa dívala na tohto nechutného a ohavného tyrana. Ktovie, či mi to nevidel na tvári, pretože neprehovoril, len ma náhle a silno udrel. Zapotácala som sa, a keď som nadobudla rovnováhu, ustúpila som.

„To máš za to, že si mamičke drzo odvrávala,“ vyhlásil, „a za to, že sa skrývaš za závesmi, a za ten pohľad, čo si mi venovala pred dvomi minútami, ty krysa!“

Na toto zaobchádzanie zo strany Johna Reeda som si zvykla a ani mi nenapadlo brániť sa. Trápilo ma iba to, ako prežiť úder, ktorý mi po nadávkach nepochybne uštedrí.

„Čo si robila za závesmi?“ vyzvedal.

„Čítala som.“

„Ukáž čo.“

Vrátila som sa k oknu a priniesla mu knihu.

„Nemáš čo brať naše knihy. Mamička hovorí, že si odkázaná na nás. Otec ti nič nezanechal. Mala by si žobrať, nie žiť s panskými deťmi pod jednou strechou, ješť rovnaké jedlo a nosiť rovnaké šaty, a to všetko z mamičkinej peňaženky.“

Teraz ti ukážem, hrabať sa v mojej knižnici! Je *moja*, celý dom je môj, teda o pár rokov bude. Postav sa k dverám ďalej od zrkadla a od okien.“

Poslúchla som, lebo som nepochopila, čo zamýšľa. Keď som však videla, ako zdvihol knihu a namieril ju na mňa, inštinktívne som uskočila a vykrikla. Neskoro – hodil ju a trafil ma. Spadla som a udrela si hlavu o dvere. Pustila sa mi krv a pocítila som ostrú bolesť. Hrôzu však prehlušili iné pocity.

„Ty krutý surovec!“ zvolala som. „Si ako vrah, ako otrokár! Ako rímsky cisár!“

„Hanba, hanba!“ zvolala slúžka. „To je teda správanie, slečna Eyrová, takto udrieť mladého džentlmena, syna svojej dobrodinky! Svojho mladého pána!“

„Pána! Akým je mi pánom? Som hádam slúžka?“

„Nie, ste menej ako slúžka, lebo si nezarábate na chlieb. Tak, sadnite si a zamyslite sa nad svojou neposlušnosťou.“

Dotiahli ma do izby, ako prikázala pani Reedová, a sotili ma na stoličku. Chcela som z nej vyskočiť ako struna, no dva páry rúk ma okamžite zastavili.

„Sadnite si, lebo vás priviažeme,“ varovala ma Bessie.

(úryvok, upravené pre potreby OSJL)

Úloha č. 16

Ktorá možnosť najpresnejšie vystihuje situáciu zobrazenú v ukážke č. 3?

- A. Jane sa dobrovoľne vzdáva spoločnosti rodiny, aby mohla čítať.
- B. Hlavná postava je v dome trpená, ponižovaná a vystavená týranu.
- C. Jack sa svojským spôsobom snaží Jane pomôcť zaradiť sa do rodiny.
- D. Matka sa bezvýsledne usiluje zmieriť rozhádaných súrodencov.

Úloha č. 17

Vypíš z predposledného pásma rozprávača v ukážke č. 3 prirovnanie.

Úloha č. 18

Ktoré tvrdenie z ukážky č. 3 nevyplýva?

- A. John Reed bol voči Jane dlhodobo násilný.
- B. Služobníctvo v dome Jane váhavo bránilo.
- C. Bessie patrila medzi personál v dome.
- D. Jack mal v dome výsadné postavenie.

Úloha č. 19

Podčiarkni v ukážke č. 3 tú vetu, ktorá dokazuje, že John navštevoval internátnu školu.

Úloha č. 20

Spadla som a udrela si hlavu o dvere.

Koľko hlások sa v uvedenej vete spodobuje?

- A. 0 B. 1 C. 2 D. 3

Úloha č. 21

Uved', akú funkciu má opis počasia v ukážke č. 3.

Úloha č. 22

Ktorým slovným druhom je slovo *hoci* v nasledujúcej vete?

Nikdy nevidela, že ma udrel, a nepočula, že mi vynadal, hoci oboje mnohokrát robieval v jej prítomnosti.

Úloha č. 23

Ktorá z možností najlepšie vystihuje vlastnosti postavy Johna Reeda?

- A. sebavedomý a dôvtipný
- B. namyslený a rozmazaný
- C. výstredný a pokrytecký
- D. prešibaný a autoritatívny

Úloha č. 24

Ktoré tvrdenie je vzhľadom na obsah ukážky č. 3 správne?

- A. Jane sa pred Johnom skrýva preto, lebo mu vzala knižku.
- B. Jane sa voči Johnovi správa od začiatku pokojne a s rozvahou.
- C. John Jane vyčíta, že používa knihy, na ktoré podľa neho nemá právo.
- D. Pani Reedová priznáva, že John ubližuje druhým, no nevidí v tom problém.

Úloha č. 25

Otec ti nič nezanechal.

Uvedená veta obsahuje

- A. dva hlavné vetné členy a jeden vedľajší vetný člen.
- B. jeden hlavný vetný člen a tri vedľajšie vetné členy.
- C. dva hlavné vetné členy a dva vedľajšie vetné členy.
- D. tri hlavné vetné členy a jeden vedľajší vetný člen.

Zdroje:

Gabriela Múcsková: K materinskému jazyku máme osobnejší vzťah ako k národnosti

https://www.sav.sk/?lang=sk&doc=services-news&source_no=20&news_no=93

Charlotte Brontëová: Jana Eyrová (úryvok, upravené pre potreby OSJL)

<https://kultura.pravda.sk/film-a-televizia/>

I. ČASŤ PÍSOMNÁ – TVORBA TEXTU

Vymysli k obrázku príbeh v rozsahu 10 – 15 viet. Nezabudni na tvorivý názov, nápaditý obsah rozprávania, logickú stavbu príbehu a ponaučenie vyplývajúce zo situácie na obrázku.



Autor: Mgr. Daniela Petriková
Recenzovala: Mgr. Nad'a Mihal'áková
Redakčná úprava: Mgr. Alžbeta Palacková
Vydal: Národný inštitút vzdelávania a mládeže, Bratislava 2026
SL018CKCú26